

A vargánya titka

„Mélyebb a világ,
mint ahogy a nappal valaha is gondolta.”
Zarathusztra

Az első találkozásunkra való felkészülés, ha nagyon jó színben akarom magam számára feltüntetni a dolgokat, akár tudatosnak is lenne nevezhető, ha nem tudnám, hogy mint minden az életemben, csak kis mértékben múltott rajtam, s inkább keveréke volt a másoktól tudott, hallott, kicsit vágyott, de nagyobb erőfeszítést nem kíváltó, a szerencsés véletleneken, vagy véletlenül észrevett egybeesésen múló dolgoknak. Egész életemben nagy tisztelettel néztem azokra, akik pontosan tudják, mit akarnak, ismerik vagy megismerik a hozzá vezető utat, a módszereket, és nagy erővel meg is valósítják, amit akarnak. Ők a nyertesek, ahogy E. Berne mondja. Az már egészen más kérdés, és talán nem is tartozik a tárgyhoz, hogy velük sűrűbben fordul elő, hogy ha felérnek a céljukhoz vezető létra tetejére, és szétnéznek, nem mindig ott találják magukat, ahová igyekeztek. Ez azonban, nagyon jól tudom, csak egy irigy „outsider” megjegyzése.

Több mint ötven évnek kellett eltelnie, amíg eljutottam a gombákhoz. A furcsa az egészben az, hogy van néhány, ma már igen fontosnak tartott dolog az életemben, amihez szintén ugyanennyi várakozás után jutottam el. Ha jól belegondolok, ezek mind nem látványos, nem feltűnő, türelmet, kitartást, alaposítást, megfontoltságot és bizonyos fokú belelátást igénylő dolgok. Ilyen a rókák élete, a fűvek-fák gyógyhatása, a talpmasszázs haszna és értelme, vagy éppen az a kérdés: Mi is vagyok? Csupa olyan téma, ami egy fiatalabbat nem érdekel, mert ő még hisz a szemének, fülének, orrának, és még rengeteg dolgot kell végigrohannia, felfalnia, kiszimatolnia, meghódítania, amíg esetleg majd eljut ugyanide.

Szóval a vargánya mint a gombák királya (leszámítva a még titokzatosabb életet élő, és ezért még izletesebb szarvasgombát), minden gombaszerető, gombaárus fő célja, már csak az ára miatt is – nagy becsnek örvendő. Már a megjelenése is tekintélyt parancsoló. Vaskos tönkje, hatalmas kalapja messze kilóg még a galamb-

gombák és galócák népes családjából is, nem is beszélve a fülökék, kigyógombák, tuskógombák szapora, de apró képviselőiről. Mint rejtett, azaz a köznép számára titkosnak látszó dologgal – persze köznépen nem Juli nénit értem Bakonyszerdahelyről, hanem minden esetben a városi, azaz vakon, gépiesen, öntudatlanul élő egyedeket, amilyen jómagam is voltam jó ötven évig, szóval a vargányával való találkozásomig – nem is kerestem a találkozást. Mai napig sem tudom, miért iratkoztam be egy gombafelismerő tanfolyamra, mint ahogy korábban az agykontroll, a reiki, a fitoterápia vagy a reflexológia-tanfolyamot sem tudom, miért is végeztem el, de elvégeztem, és annyit már tudok: nem hiába. Ugyanígy voltam az a „számítógépes rendszerek auditora” cím elnyerésére szolgáló, angol nyelvű vizsgával is, amit sok gyötrellem árán, de sikeresen letettem, s aztán látszólag semmire sem használtam, de az „állóképességemet” javította, s valamilyen, ma még rejtett szándékkal felfrissítette elfelejtett angol-”tudásomat”.

A dolgok azonban, mint említettem, nálam nem úgy történnek, mint annál, aki eltervezi a dolgokat, hanem úgy, ahogy éppen akarnak. Még évekkal a tanfolyam elvégzése után sem találkoztunk, mert nem akarta, hogy találkozzunk. Mikor aztán találkoztunk, már érdemes volt rá, hogy elárulja a titkát. Korábban nyilván egyszerűen úgy jártam volna el, mint bárki más, ha vargányával találkozik: letöri, hazaviszi, megtisztítja, és vagy a piacra viszi, vagy megeszi pörköltnek, rántottának vagy levesnek elkészítve. Be kell vallanom, ez is megtörtént, és megértem azokat, akik a vargányával való kapcsolatukban csupán ennyire szorítkoznak. Mindhárom formában fenséges az íze. Számomra azonban mégis a galuskával elkészített pörkölt a nyerő, káposztasalátával és fülei olaszrizlinggel. Titkát azonban még az első találkozások után sem árulta el azonnal, mint az öreg mesterek, akik évekig vízhorzással vagy takarítással foglalkoztat-

ják tanítványait, míg ennek ellenhatásaként ki nem fejlődik saját akaratuk tudatosságuk – le nem feslik róluk minden felesleges –, amire aztán már nyilvánvaló titkokat is rá lehet bízni. Így keresgéltem én is egy ideig az erdő járva, koptatva büszkeségemet, nagyravágyásomat, kapirgálva az avart a bokrok alján.

Az elmúlt nyáron történt. A medárdos idő jócskán belenyúlt a júliusba, s mikor egy-egy órára kisütött a nap, az erdő meleg párával telt meg. Reggelként a szokásosnál több kosaras asszony szállt fel a buszra, s mind egyikük kosara tele volt illatos, gömbölyű vargányával, aranyló róka-gombával és fenyőtinorával. Mintha hívogattak volna. Mentem is, amint tudtam. Már tudtam, hová kell menni, és nem is csalódtam. A napos erdőszélen óvatosan kellett közlekedni, hogy fel ne rúgjam a sok barna fejecskét. Nézelődtem, gyönyörködtem, válogattam bennük. Pörkölt lett belőlük, és a sok finomság, mint mindig, most is a szempillámat terhelte meg legjobban. Egyszerűen nem tudott fennmaradni. Minduntalan s egyre hosszabb időre leesett. Végül én is mellé feküdtem, de előbb felvittem a padlásra, ahol a csalán és a hársfavirág száradt, s amelynek illata valamilyen módon harmonizált a galuskás gombapörkölt hatásával. A szokásosnál is mélyebben aludtam el. Mintha egy lift vitt volna egyre lejjebb.

A gombák világában ébredtem fel, s ez nem az a világ volt, amit eddig ismertem. Amit ismertem, ott eső után kisebb-nagyobb hajtások bújtak elő az avarból, növekedtek, alakjuk formálódott: száruk, majd kalapjuk nőtt. Sokfélék voltak: kicsik és nagyok, tömzsik és vékonyak, színesek és szürkék, illatosak és bűdösek, jóízűek és mérgezők, lemezesek és csövesek, fehér, sárga és kék húsúak, száraz tapintásúak és nyálkásak, egyedülállóak és csoportba verődöttek. Utódokat hoztak, amelyeket szétszórt a szél az erdőben, majd kikezdte őket a gombalégy, a csiga, aztán pár nap múlva összetöpörödve, megsatnyulva eltűntek az avarban, ahonnan kikeltek. Pontosan úgy, ahogy minden más élő.

Ez a világ azonban egészen más volt. Ott voltak az eddig ismert gombák is, de egy mérhetetlenül nagyobb világ tárult a szemem elé. Ameddig elláttam, a földet, a fákat és a bokrokat teljesen beborította egy sűrű, pókhálónál is finomabb szövetek. Halvány szürkésfehér árnyalatú volt, és folyamatosan terjeszkedett minden irányba. Ebből a szövetekből álltak ki itt-ott azok, amiket eddig gombának hittem. A levegő telítve volt spórával, s ezek, ha földet értek, azonnal növekedésnek indultak, bekapcsolódva a szövetek építésébe. A látvány lenyűgöző volt, de egyben félelmetes is. Az élet olyan erejéről tett tanúbizonyosságot, amelyről eddig nem is álmodtam.

S akkor tárult fel előttem a gombák első titka. Van egy bárki számára látható, nyilvánvaló életük, és van egy rejtett, csak azok számára érzékelhető, akik figyelmet szentelnek nekik, akik ismerik őket, akik „együtt élnek” velük. Látható életük alig tér el az emberek életétől: megszületnek, növekednek, kiterjeszkednek, utódokat hoznak a világra, leépülnek és elpusztulnak. Láthatatlan életük azonban olyan „tudatosságra” utal, amely az embereknél nincs meg, vagy kialakulása nem olyan automatikus, mint a gombáknál. Vagy kialakul, vagy nem, és ha nem, élni akkor is lehet: gomba módra. Ez a láthatatlan tudatosság, ha megjelenik az emberek között, a külsőleg azonosuló, jóindulatú, éber figyelem formájában jelentkezik, amely mindenre és mindenkire kiterjed, amivel kapcsolatba kerül. Belsőleg, ahogy a gomba is a környezetével, nem azonosul, mert pontosan „tudja”, mi a célja, a dolga, így csak és kizárólag ennek megfelelően cselekszik. A gombáknál még nem alakult ki a külső, tudatos azonosulás képessége, helyette génjeikben rögződik a külső környezettel kapcsolatos tapasztalat, ami aztán a spórákon át az egész gombatársadalom tapasztalatává válik. Nálam, mint említettem, ez sajnos nem ilyen automatikus. Külső tudatosságom, ha egyáltalán kialakul, nem épül be automatikusan utódaimba, mert mire kialakul, ha egyáltalán kialakul, már nem lesznek utódaim. Így tudatossági „hatásfokom” sokkal rosszabb, mint a gombáké.

A felismerés és a pörkölt együtt igen nyomasztólag hatott a gyomromra, így másik oldalra fordultam. Ismét éreztem, hogy süllyedek. A lift nagy sebességgel száguldott lefelé, majd lassan fékezve megállt.

Amikor az ajtó kinyílt, azt gondoltam, ismét egy másik világba kerültem, pedig ugyanott álltam. Teljesen ellepett egy vibráló, cikázó örvénylés. Mozdulni sem tudtam. A szédült száguldás, kavargás teljes káosznak tűnt, s a gyomrom felől meginduló émelygés rosszat sejtetett. Nehezen tudtam megállni, hogy el ne ájuljak. Ahogy keresgélni kezdtem valami kapaszkodó után, nem találtam semmilyen szilárd pontot. Ahogy lenéztem, még a saját kezem is része volt a kavargásnak. Ha itt minden ebből az örvénylésből áll, akkor hol vagyok én? – merült fel bennem a kérdés, de senki sem válaszolt.

Egészen apró, finom jelekből lassan arra következtettem, hogy a száguldó kavargásban formák tűnnek fel, majd tűnnek el. Legtöbbször egy irányban áramló és forgó fénycsíkok tűntek fel, de volt, hogy a vibrálás összesűrűsödött, és toronyként emelkedett ki az általános kavargásból. Ezeket figyelve láttam, hogy mintha egy óriás vargánya alakját vennék fel. Egy másik sűrűsödés lefelé áramlott, mint egy összedőlő épület, és egy cserfalevél alakjára emlékeztetett. A szorító félelem azonban nem szűnt bennem.

Hirtelen felnéztem és megnyugodtam. A kavargó örvénylésben megpillantottam a Napot. Mozdulatlanul állt a fák lombkoronájára emlékeztető vibrálás között. Szemem belekapaszkodott az egyetlen biztos pontba, de láttam, hogy az örvénylés és kavargás a Nap felé is folytatódik, sőt onnan visszafelé is. Egy pillanat műve volt. Áadtam magam a hullámzó forgásnak. Lebegtem benne, és a félelem teljesen megszűnt. Akkor vettem észre, hogy mint a tengerhullámszámra a kavargó, egymással ütköző, szél csapkodta felszín alatt, ennek a kavargó, örült forgásnak is van egy lassú, meghatározó áramlása, ritmusa. Lassú keringőhöz hasonlított, vagy még inkább olyan tánchoz, amit lassú dobütésekre járnak afrikai táncosok. A száguldásban rend volt és törvény. Valaki, egy tudatos lény járta azt a táncot, ami én voltam és minden körülöttem. A Napra gondoltam, de éreztem, hogy a tánc nem áll meg a Napnál. A Nap talán csak egyik mozdulata a táncnak, ahogy a Hold, a vargánya vagy én is. A táncos nem látszott. Jelenlétére egyedül nyugtalan, belső félelmem elmúlása utalt. Egyszerűen jó volt táncnak lenni. Az afrikaiak mondják, hogy az igazi táncos eggyé válik a táncsal, ha olyan a tánc. Ha nem olyan, más táncba kezd. Olyanba, amivel eggyé

tud válni. Talán ezért olyan mérhetetlenül gazdag a világ. Ha az egyik elromlik, dögössé válik vagy megáll, a másikkban folytatódik évmilliókon át, galaxisokon át. Ez volt a vargánya második titka.

A lift hirtelen felfelé kezdett száguldani velem, és már nyílt is a padlásajtó. – Ébresztő, papuska – mondta feleségem, miközben leült az ágy szélére, és csodálkozva nézett rám. – Úgy nézel ki, mint aki megijedt valamitől. Rosszat álmodtál? – kérdezte. – Gyere le, főzök neked egy jó kis feketét, attól rendbe jössz – s már húzott is lefelé, mint aki úgyis tudja a választ és a megoldást is. Csak morogtam valamit egy másik világról meg a gombákról, meg a hirtelen visszatérés megrázkódtatásáról, de a szomszéd kuttyájának ugatása elnyomta a hangomat.

Nicsak – gondoltam magamban –, a kutyaugatás is úgy hullámszik a táncsal, mint a vargánya. És ott a fenyőfák is, meg a felhők is az égen. Hát ezt nem hittem volna! Pedig már az egyetemen is tanították: $E = mc^2$. Csak ott nem magyarázták el olyan szemléletesen, ahogy ezt a gombák tették. Helyette állandóan egy másik törvény kiforgatott változatát elemezték és kérték számon ilyen formában: „Gondolkozom, tehát vagyok”, ami aztán az életemben folyamatosan igazolódni is látszott mindaddig, amíg a gombák fel nem világosítottak a tanult abszurdításáról: „A gondolkodást nálatok talán azért találta ki a táncos – súgták meg egy más alkalommal –, hogy még jobban táncolhatók legyetek, mint mi, azaz a táncos egészen el tudjon veszni benneteket. Akkor tudja igazán felismerni önmagát. A törvény, amit helytelenül tanítottak neked, ennek megfelelően így szól: $(sum) = (cogito)c^2$.” Ez volt a vargánya és minden gomba harmadik titka. A kis, egyszerű „cogito” segített a mérhetetlenül nagy „sum”-ba bepillantani. Valószínűnek látszott, hogy ennyi is a szerepe, nem több. De mit jelent a „cogito”? Erről a gombák semmi mást nem tudtak mondani.

Pár nappal később mesélni kezdtem unokámnak a vargányák titkáról. Meg kell hagyni, percekig nyugodtan tűrte a megpróbáltatást, de végül kifakadt: „Ugyan, papa, ezt te csak álmodtad vagy kitaláltad! Ennek semmi köze a valósághoz!” Ráhagytam. Még nagyon fiatal. Még hisz a szemének, és még vargányát sem evett galuskával, káposztasalátával és füleli olaszrizlinggel.